

Державний торговельно-економічний університет

Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**Зовнішньоторговельний потенціал торгівлі України товарами
з країнами Латинської Америки**

(на матеріалах Торгово-промислової палати України, м. Київ)

Студента 4 курсу, 18 групи,
спеціальності 292
«Міжнародні економічні
відносини» освітньої
програми «Міжнародна
торгівля»

Ставнійчука Артема
Олеговича

підпис

Науковий керівник
кандидат економічних наук,
старший викладач

Кушнарєнко Наталія
Петрівна

підпис

Гарант освітньої програми
кандидат економічних наук,
доцент

Новак Олена
Володимирівна

підпис

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет міжнародної торгівлі та права Кафедра світової економіки
Спеціальність, 292 «Міжнародні економічні відносини»,
освітня програма «Міжнародна торгівля»

Затверджую

Зав. кафедри Дугінець Г.В.

«__» _____ 2023 р

Завдання

на випускню кваліфікаційну роботу (проект) студентіві

Ставніччуку Артему Олеговичу

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту)
Зовнішньоторговельний потенціал торгівлі України товарами з країнами
Латинської Америки (за матеріалами ТПП України, м.Київ)

Затверджена наказом ректора від «__» _____ 20__ р. №__

2. Строк здачі студентом закінченої роботи (проекту)
23.05.2023

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту)

Оцінка зовнішньоторговельного потенціалу торгівлі України товарами з
країнами Латинської Америки та визначиння перспектив і можливостей
подальшого її розширення.

Об'єкт дослідження

Зовнішня торгівля України товарами з країнами Латинської Америки.

Предмет дослідження

Теоретико-методичні та практичні аспекти визначення
зовнішньоторговельного потенціалу торгівлі України товарами з
країнами Латинської Америки.

Перелік графічного матеріалу – чотири таблиці, сім рисунків.

5. Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

6. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом)

Вступ

Розділ 1. Дослідження умов розвитку торгівлі України товарами з країнами Латинської Америки.

1.1. Характеристика експортного та імпортного потенціалу та умов торгівлі товарами підприємствами України з країнами Латинської Америки.

1.2. Аналіз умов торгівлі товарами підприємствами України з країнами Латинської Америки.

Розділ 2. Вибір потенційних ринків торгівлі України товарами в країнах Латинської Америки.

2.1. Оцінка потенційних можливостей торгівлі товарами підприємствами України з країнами Латинської Америки.

2.2. Обґрунтування потенційних ринків торгівлі товарами підприємствами України в країнах Латинської Америки.

2.3. Прогноз обсягів торгівлі товарами між Україною та країнами Латинської Америки.

Висновки і пропозиції

7. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми ВКР	до 20.12.2022	
2	Узгодження плану ВКР з науковим керівником	до 10.02.2023	
3	Подача науковому керівнику на рецензування 1-го розділу ВКР	до 28.02.2023	
4	Подача науковому керівнику на рецензування 2-го розділу ВКР	до 26.04.2023	
5	Подача готової ВКР на кафедру	до 23.05.2023	
6	Попередній захист ВКР	за графіком (30.05.2023–10.06.2023)	
7	Захист ВКР	за графіком (13.06.2023 – 24.06.2023)	

8. Дата видачі завдання « _____ » _____ 20__ р.

9. Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Кушнарєнко Н. П. _____

10. Керівник освітньої програми

Новак О. В. _____

11. Завдання прийняв до виконання студент

Ставнічук А. О. _____

12. Відгук керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Випускна кваліфікаційна робота Ставнічука А.О. присвячена актуальній темі зовнішньоторговельного потенціалу торгівлі України товарами з країнами Латинської Америки.

В роботі проведено дослідження умов розвитку торгівлі України товарами з країнами Латинської Америки. Надано характеристику експортного та імпортного потенціалу та умов торгівлі товарами підприємствами України з країнами Латинської Америки. Проаналізовано умови торгівлі та надано оцінку потенційних можливостей торгівлі товарами підприємствами України з країнами Латинської Америки. Розглянуто потенційні ринки торгівлі товарами підприємствами України в країнах Латинської Америки. Приділено увагу діяльності Торгово-промислової палати України щодо сприяння торгівлі України з країнами Латинської Америки.

Випускна кваліфікаційна робота Ставнічука А.О. розкриває тему дослідження, містить тематичний аналіз та відповідні рекомендації, відповідає встановленим вимогам, та рекомендується до захисту перед комісією.

Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту) _____

(підпис, дата)

13. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект)

Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента Ставнічука А. О. може бути допущена до публічного захисту.

Керівник освітньої програми _____ Новак О.В.

(підпис, прізвище, ініціали)

Завідувач кафедри _____ Дугінець Г.В.

(підпис, прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 20__ р.

АНОТАЦІЯ

Ставнійчук Артем Олегович. Зовнішньоторговельний потенціал торгівлі України товарами з країнами Латинської Америки (на матеріалах Торгово-промислової палати України).

Випускна кваліфікаційна робота присвячена актуальній проблемі зовнішньоторговельного потенціалу торгівлі України товарами з країнами Латинської Америки.

У роботі проведено аналіз діяльності ТПП України в сприянні розвитку підприємництва та підтримки зовнішньоекономічної діяльності України в латиноамериканському регіоні.

На основі аналізу сучасного розвитку зовнішньоторговельних відносин між Україною та країнами Латинської Америки та посередницької діяльності ТПП України визначені основні торгові партнери України з регіону, стратегічні товари українського експорту та імпорту, обсяг торгівлі та динаміка її зміни за останні роки та, окремо, в період війни. Проведена оцінка потенційних можливостей торгівлі товарами підприємствами України з країнами Латинської Америки та обґрунтування потенційних ринків торгівлі товарами підприємствами з країнами регіону.

Запропоновані шляхи для максимального розкриття потенціалу економічної співпраці в сфері торгівлі товарами між Україною та країнами Латинської Америки.

Ключові слова: Латинська Америка, експорт, імпорт, торговий партнер, товар, підприємства, зовнішньоторговельний потенціал, ринок.

ANNOTATION

Stavniichuk Artem. The foreign trade potential of Ukraine's trade in goods with Latin American countries (based on the materials of the Ukrainian Chamber of Commerce and Industry).

The final qualification work is devoted to the actual problem of the foreign trade potential of Ukraine's trade in goods with Latin American countries.

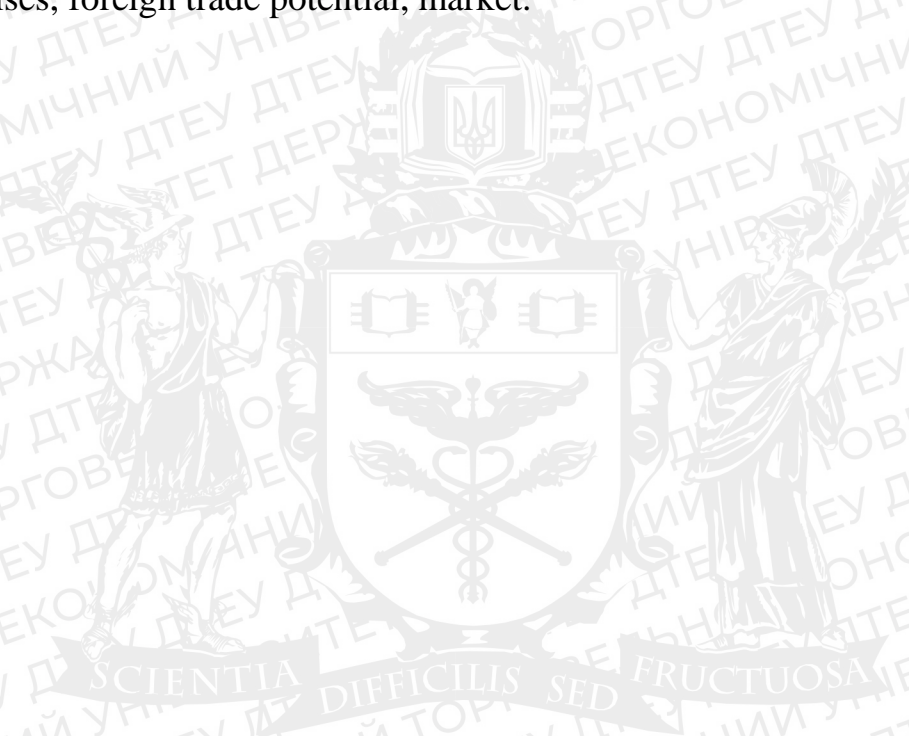
The work analyzes the activities of the Ukrainian Chamber of Commerce and Industry in promoting entrepreneurship and supporting Ukraine's foreign economic activity in the Latin American region.

Based on the analysis of the current development of foreign trade relations between Ukraine and Latin American countries and the intermediary activities of the CCI of Ukraine, the main trading partners of Ukraine in the region, strategic goods

of Ukrainian exports and imports, the volume of trade and the dynamics of its change in recent years and, separately, during the war identified. The article assesses the potential opportunities for trade in goods between Ukrainian enterprises and Latin American countries and substantiates the potential markets for trade in goods between Ukrainian enterprises and the countries of the region.

Ways to maximize the potential of economic cooperation in the field of trade in goods between Ukraine and Latin America proposed.

Keywords: Latin America, exports, imports, trading partner, goods, enterprises, foreign trade potential, market.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. Дослідження умов розвитку торгівлі України товарами з країнами Латинської Америки.....	5
1.1. Характеристика експортного та імпортного потенціалу та умов торгівлі товарами підприємствами України з країнами Латинської Америки.....	5
1.2. Аналіз умов торгівлі товарами підприємствами України з країнами Латинської Америки.....	17
РОЗДІЛ 2. Вибір потенційних ринків торгівлі України товарами в країнах Латинської Америки.....	24
2.1. Оцінка потенційних можливостей торгівлі товарами підприємствами України з країнами Латинської Америки.....	24
2.2. Обґрунтування потенційних ринків торгівлі товарами підприємствами України в країнах Латинської Америки.....	34
2.3. Прогноз обсягів торгівлі товарами між Україною та країнами Латинської Америки.....	40
Висновки та пропозиції.....	42
Список використаних джерел.....	45

ВСТУП

Незважаючи на те, що поглиблення відносин України з країнами Латинської Америки не є першочерговим завданням для нашої зовнішньої політики, тим не менш, останніми роками спостерігалась досить позитивна динаміка в торгівлі з більшістю країн регіону. Хоча обсяги товарообігу значно поступаються таким з іншими державами, торговельно-економічні взаємини все ще мають великий потенціал, що й зумовлює актуальність проблеми. Торговельно-економічні взаємини з Латинською Америкою мають значний потенціал для зміцнення і розвитку, що ставить цю проблему в актуальний контекст. За останні роки були здійснені важливі кроки у напрямку покращення взаєморозуміння та співпраці між Україною та країнами Латинської Америки. Україна активно розширює мережу своїх посольств та консульських установ у регіоні, підписує торговельні угоди, проводить бізнес-місії та форуми. Ці заходи свідчать про розуміння важливості розвитку торговельних відносин з Латинською Америкою та готовність до подальшого зміцнення співробітництва.

Латинська Америка – це багатий регіон, поглиблення економічних відносин з яким, може призвести, наприклад, до розширення та диверсифікації ринків, що відкриває нові можливості для українських товарів. Крім того, Україна та Латинська Америка мають різні сфери економіки і можуть доповнювати одна одну в торговельних відносинах. Наприклад, Латинська Америка є великим виробником сільськогосподарської продукції, а Україна може пропонувати технології та машини для її обробки. Такі комбінації можуть привести до взаємовигідних угод і співробітництва.

Працюючи над даним питанням, можна звернутись до українських науковців, наприклад, до Василя Кириченка, який у своїй праці «Шляхи та механізми подальшого зміцнення взаємовигідних відносин України з державами Латинської Америки і Карибського басейну» висвітлив зростання ролі країн Латинської Америки на міжнародній арені та інтересу головних

міжнародних акторів до цього регіону. Окрім того, він окреслив, чим ці держави можуть бути корисними для України. Інший дослідник, Плевако Ігор, написав роботу на тему «Латиноамериканський вектор зовнішньої політики України на сучасному етапі», в якій проаналізував динаміку торговельно-економічних відносин України з країнами МЕРКОСУР. Серед зарубіжних науковців більш поширеними були дослідження двосторонньої співпраці, ніж відносин із регіоном загалом. Співпрацю з регіоном проаналізував британський та канадський політолог українського походження Кузьо Т. у своїй статті «Ukraine and the Southern hemisphere».

Метою дослідження є оцінка зовнішньоторговельного потенціалу торгівлі України товарами з країнами Латинської Америки та визначення перспектив і можливостей подальшого її розширення.

Для досягнення поставленої мети було сформовано наступні **завдання**: аналіз обсягів торгівлі, дослідження структури торговельного обороту, виявлення основних товарних груп, що є предметом торгівлі, оцінка конкурентоспроможності українських товарів на латиноамериканському ринку та визначення перспектив та можливостей для подальшого розширення торгівлі товарами між Україною та країнами Латинської Америки.

Об'єктом дослідження є зовнішня торгівля України товарами з країнами Латинської Америки.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та практичні аспекти визначення зовнішньоторговельного потенціалу торгівлі України товарами з країнами Латинської Америки.

Методи дослідження: в процесі написання роботи використано комплекс загальнонаукових методів - порівняння, аналізу і синтезу, системного та процесного підходів.

Структура: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ УМОВ РОЗВИТКУ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ТОВАРАМИ З КРАЇНАМИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

1.1. Характеристика експортного та імпортного потенціалу та умов торгівлі товарами підприємствами України з країнами Латинської Америки.

Латинська Америка - це регіон, що динамічно розвивається. Сукупний ВВП регіону - близько 9 трлн дол. США, що становить більше половини економіки Євросоюзу та понад 8% загальносвітового ВВП. Регіон в цілому, порівняно легко вийшов із світової кризи 2008 року, а низка країн навіть змогла наростити свій валовий внутрішній продукт, наприклад, ВВП Мексики за 2008 - 2012 роки зріс на 3%, а Аргентини та Бразилії - на 47%. Регіон має багатий ресурсний та людський потенціал, зокрема, молоду структуру населення: підлітки і молодь до 39 років нині складають понад 260,3 млн осіб, що становить більше третини населення регіону. З початку нинішнього століття в Латинській Америці, на відміну від інших частин світу із дещо схожими економічними процесами, спостерігається скорочення розриву між заможним та бідним населенням.

Регіон має 40% світових запасів міді, 25% запасів залізної руди, близько 8% світових нафтових запасів, більше 20% світових газових запасів, 28% від світових запасів бокситів, 22% від світових запасів золота, 29% від світових запасів срібла, 27% від світових запасів нікелю та понад 70% світових запасів літію, який є найнеобхіднішим різновидом енергетичних джерел.

Щодо відкриття нових запасів ресурсів, у Латинській Америці все ще є потенціал для дослідження та розвитку нафтових, газових, металургійних та інших родовищ. Наприклад, в Аргентині, Бразилії та Мексиці є значні запаси сланцевої газової складової, а в Колумбії та Венесуелі – значні, але ще не розвідані, запаси нафти.

Окрім корисних копалин, важливим ресурсом Латинської Америки є ліси, які забезпечують деревину та інші продукти лісового господарства. Деякі

країни, такі як Бразилія та Перу, мають найбільші в світі тропічні ліси, які мають великий екологічний та економічний потенціал.

Крім традиційних ресурсів, Латинська Америка також має великий потенціал у сільському господарстві, через:

- різноманітний ґрунт і клімат, що дозволяє вирощувати різні види культур. Наприклад, на півночі регіону, де панує тропічний клімат, вирощують банани, ананаси, манго, каву та какао. У південній частині, де панує помірний клімат, здійснюється вирощування пшениці, сої, кукурудзи та інших зернових культур;

- у багатьох країнах Латинської Америки невеликі підприємства та родинні господарства ведуть сільське господарство. Це дозволяє зберегти більш розподілену власність на землю та забезпечити високу кількість зайнятих у цій галузі;

- у країнах Латинської Америки є доступ до дешевої робочої сили, що дозволяє зменшити витрати на виробництво сільськогосподарської продукції;

- країни Латинської Америки мають значні земельні ресурси, що дозволяє розвивати великі плантації культур та виробляти їх на експорт.

Такі чинники дозволяють країнам Латинської Америки мати високий потенціал у сільському господарстві та забезпечувати значну частку світового виробництва певних видів продукції, таких як кава, какао, банани, цитрусові, та інші.

За даними Організації Об'єднаних Націй по сільському господарству та харчовій продукції (FAOSTAT) регіон є одним з найбільших виробників кави та какао в світі, виробляючи близько 64% світового виробництва кави та 80% світового виробництва какао. Також в країнах Латинської Америки вирощується близько 55% від світового виробництва бананів, 12% світового виробництва тропічних фруктів (не враховуючи цитрусові), 27% світового виробництва цитрусових та виробляється 27% від світового виробництва цукру та 6% світового виробництва тютюну. Таким чином, регіон вважається одним з провідних виробників цих продуктів у світі.

Останнім часом, зміцнюють свої позиції у економіці регіону т. зв. «мультилатинос» або «транслатинос» - місцеві компанії, які мають присутність в кількох країнах Латинської Америки, а також в інших регіонах світу. Ці компанії стали важливим гравцем на економічній арені Латинської Америки, відіграючи значну роль у зміцненні регіональної економіки та підвищенні рівня зайнятості.

Найбільші «мультилатинос»-компанії належать до таких галузей, як цементне виробництво, продовольча промисловість, нафтова та газова галузі, телекомунікації, фінанси та інші. Вони успішно конкурують з міжнародними компаніями та експортують свою продукцію на ринки ЄС, Азії та Північної Америки.

Завдяки «мультилатинос»-компаніям Латинська Америка здатна розвиватися та конкурувати на світовому ринку, зберігаючи водночас свою власну культуру та традиції. Такі компанії є важливим економічним та соціальним фактором розвитку регіону.

У фінансовому секторі теж відбуваються серйозні зміни: історичне домінування в ньому іноземних банків поступово зменшується за рахунок нарощування потенціалу фінансових компаній із місцевим капіталом. Це відбувається на фоні зростання внутрішнього споживання та розвитку місцевих ринків, що зумовлює збільшення попиту на фінансові послуги, що створює сприятливі умови для розвитку місцевих фінансових компаній, які можуть краще задовольняти потреби місцевого населення.

Поступове зменшення домінування іноземних банків в фінансовому секторі Латинської Америки є результатом кроків, які приймають уряди регіону для збільшення регулятивного контролю над фінансовими установами та підвищення рівня капіталізації місцевих банків. Це дозволяє зменшити ризик для внутрішнього ринку та збільшити доступність фінансових послуг для місцевого населення.

Зокрема, в багатьох країнах Латинської Америки проводяться реформи фінансового сектору з метою збільшення конкуренції, підвищення якості

фінансових послуг та створення сприятливих умов для розвитку місцевих фінансових компаній.

Ці зміни сприяють розвитку місцевих фінансових ринків та зменшенню залежності від зовнішнього капіталу. Крім того, в регіоні розвивається ринок мікрофінансування, що дозволяє підтримувати малі та середні підприємства, які є важливими джерелами зайнятості та економічного зростання.

Також у Латинській Америці досить швидко зростає ринок інтернет-технологій та електронної комерції. Це створює нові можливості для бізнесу та споживачів, а також дозволяє зменшити відстань між різними регіонами та забезпечити більш швидкий та ефективний обмін товарами та послугами. Наприклад, заснована в Латинській Америці компанія «Mercado Libre» є однією з найбільших електронних комерційних платформ в світі та є прикладом успішної латиноамериканської компанії з міжнародним присутністю.

Сучасна Латинська Америка – це регіон із значним економічним потенціалом, що розвивається швидкими темпами в різних сферах економіки, від сільського господарства до фінансового сектору та інтернет-технологій. Зростаюча конкуренція та нарощування місцевих компаній створюють нові можливості для розвитку й підтримки місцевих економік і підприємств.

Втім, для України країни Латинської Америки не є основними торговельними партнерами. Однак, вони показують потенціал для розвитку торгівлі між Україною та країнами регіону. Наприклад, в 2021 році Україна збільшила експорт до Домініканської Республіки на 349,65% (з 85,4 млн. дол. США до 384 млн. дол. США); Бразилії на 148,83% (з 85,2 млн. дол. США до 212 млн. дол. США); Аргентини на 102,11% (з 19 млн. дол. США до 38,4 млн. дол. США); Мексики на 140,38% (з 85,3 млн. дол. США до 200 млн. дол. США) порівняно з попереднім роком.

Загальна ж вартість експорту з України до країн Латинської Америки в 2021 році склала 1508,368 мільйонів доларів США, що становить 2,21% від

всього українського експорту товарів. Обсяг українського експорту до окремих країн Латинської Америки наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Обсяг експорту України до країн Латинської Америки

Країна	Обсяг експорту, млн. дол	Відсоток від загального експорту товарів Україною до країн Латинської Америки, %
Домініканська Республіка	384	25,46
Бразилія	212	14,05
Колумбія	211	13,99
Мексика	200	13,26
Коста-Ріка	166	11,01
Перу	130	8,62
Гватемала	70,6	4,68
Аргентина	38,4	2,55
Гаїті	36,6	2,43
Чилі	19,4	1,29
Болівія	9,8	0,65
Гондурас	5,27	0,35
Панама	5,06	0,34
Венесуела	5,04	0,33
Еквадор	4,84	0,32
Уругвай	3,73	0,25
Куба	3,49	0,23
Сальвадор	1,27	0,08
Парагвай	1,16	0,077
Нікарагуа	0,708	0,047

Джерело: [13]

Основними імпортерами української продукції є Домініканська Республіка, Бразилія, Колумбія, Мексика, Коста-Ріка, Перу (на ці країни припадає 86,39% усього українського імпорту до регіону).

Головними експортні товари України до основних імпортерів з регіону Латинської Америки в 2021 році були наступними:

Домініканська Республіка:

- залізо та сталь (98,6%)

Бразилія:

- залізо та сталь (52,4%)
- пластмаси та вироби з них (17,8%)
- фармацевтична продукція (8,64%)
- електричні машини та електроніка (8,2%)

Колумбія:

- залізо та сталь (92,5%)

Мексика:

- залізо та сталь (39,5%)
- крупи (17,1%)
- руди, шлаки та зола (14,9%)
- електричні машини та електроніка (5,99%)
- фармацевтична продукція (5,77%)

Коста-Ріка:

- залізо та сталь (92,8%)

Перу:

- залізо та сталь (91,1%)

Гватемала:

- залізо та сталь (96%)

Як бачимо, з наведеної вище інформації, головними експортними товарами України до основних імпортерів з регіону Латинської Америки в 2021 році були залізо та сталь, що становить значну частку в українському експорті до цих регіонів, з високими показниками в Колумбії (92,5%),

Гватемалі (96%), Коста-Риці (92,8%), Перу (91,1%) та інших країнах. Це свідчить про значну потребу української сталі на латиноамериканському ринку.

Хоча, Україна також експортує інші товари, окрім заліза та сталі, до певних країн Латинської Америки. Наприклад, Бразилія і Мексика імпортують пластмаси, фармацевтичну продукцію (що вказує на присутність української фармацевтичної галузі на ринках Латинської Америки. Цей сектор є важливим для Бразилії та Мексики, де він становить значну частку експорту з України. Це свідчить про високу якість українських фармацевтичних продуктів та їхню конкурентоспроможність на цих ринках) та електроніку від України. Це свідчить про деяке розширення спектру експортних товарів та більшу диверсифікацію українського експорту до цих країн.

Конкуренція на ринках: Навіть якщо залізо та сталь є основними експортними товарами України до багатьох країн Латинської Америки, варто зазначити, що в деяких випадках спостерігається конкуренція з іншими країнами. Наприклад, у випадку Бразилії, залізо та сталь становлять лише 52,4% українського експорту, що свідчить про конкуренцію з іншими постачальниками на цьому ринку. Те ж саме стосується і Мексики, де українські крупи, руди, шлаки та зола також мають конкурентів.

Загалом, зазначена інформація свідчить про важливість торговельних відносин України з країнами Латинської Америки, зокрема з Домініканською Республікою, Бразилією, Колумбією, Мексикою, Коста-Рікою, Перу та Гватемалою. Залізо та сталь є ключовими експортними товарами, проте наявність інших товарів у експортній структурі також вказує на потенціал для розширення торгівлі між Україною та цими країнами.

Для подальшого успіху в міжнародній торгівлі Україна може розглядати можливості збільшення асортименту експортних товарів до Латинської Америки, шляхом пошуку нових товарних позицій та розширення співпраці в інших галузях, таких як сільське господарство, харчова промисловість або

енергетика. Крім того, важливо зберігати і покращувати якість продукції та конкурентоспроможність, щоб зайняти стійку позицію на цих ринках.

Розуміння специфіки кожного ринку, торговельних умов, тарифів, немитних бар'єрів, а також побудова ефективної маркетингової стратегії і розвиток довгострокових партнерських відносин з імпортерами в регіоні Латинської Америки також є ключовими чинниками успіху в міжнародній торгівлі.

Варто також враховувати потенційні ризики і виклики, пов'язані з міжнародною торгівлею. Це можуть бути зміни в торговельних політиках, митних тарифах, нормативному середовищі, конкуренції на ринках тощо. Належне аналізування цих факторів і розроблення стратегій для їх управління можуть допомогти знизити ризики і забезпечити успішну міжнародну торгівлю.

Україна також може розглядати можливості укладання більше торговельних угод з країнами Латинської Америки, що сприятиме полегшенню торгівлі і забезпечить більше стабільний доступ до цих ринків. Розвиток взаємовигідних торговельних відносин може сприяти росту обсягів торгівлі і стимулювати економічний зріст для обох сторін.

Загалом, аналізуючи наведену інформацію, можна вважати, що Україна має потенціал для подальшого розвитку торгівлі з країнами Латинської Америки, особливо враховуючи збільшення товарообігу між державами останніми роками. Розширення асортименту експорту, залучення нових ринків і розробка стратегій для зниження ризиків можуть допомогти зміцнити присутність України на цих ринках і забезпечити стає економічне зростання.

Загальна вартість імпорту товарів в Україну з країн Латинської Америки в 2021 році склала 1074,584 мільйонів доларів США, що становить 1,48% від всього українського імпорту товарів. Обсяг українського імпорту до окремих країн Латинської Америки буде наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Обсяг імпорту України з країн Латинської Америки

Країна	Обсяг імпорту, млн. дол	Відсоток від загального імпорту товарів Україною з країн Латинської Америки, %
Бразилія	362	33,69
Мексика	290	26,99
Еквадор	129	12
Гватемала	75,5	7,02
Колумбія	54,6	5,08
Аргентина	53,7	4,997
Чилі	37,1	3,45
Коста-Ріка	37	3,44
Перу	13,9	1,29
Домініканська Республіка	5,73	0,53
Гондурас	4,06	0,38
Панама	3,89	0,36
Сальвадор	1,81	0,17
Нікарагуа	1,68	0,16
Куба	1,55	0,14
Уругвай	1,29	0,12
Болівія	0,822	0,076
Венесуела	0,656	0,061
Парагвай	0,296	0,028

Джерело: [13]

Основними імпортерами є Бразилія, Мексика, Еквадор, Гватемала, Колумбія, Аргентина (на ці країни приходить 89,78% від усього українського імпорту).

Головні імпортні товари в Україну від основних експортерів з регіону Латинської Америки в 2021 році.

Бразилія:

- цукор і кондитерські вироби (16,6%)
- насіння та плоди олійних культур, зерно (13,5%)
- машини, механічні прилади (10,2%)
- легкові автомобілі, трактори, вантажні автомобілі та їх частини (8,17%)
- залізо та сталь (7,9%)
- руди, шлаки та зола (6,94%)
- тютюн (5,78%)
- фармацевтична продукція (5,53%)

Мексика:

- легкові автомобілі, трактори, вантажні автомобілі та їх частин (60,4%)
- електричні машини та електроніка (10,9%)
- машини, механічні прилади (6,55%)
- напої, спиртні напої та оцет (6,45%)
- фото- і кілотехніка; медичні інструменти (4,17%)

Еквадор:

- фрукти та горіхи (63%)
- риба, ракоподібні та молюски (18,1%)
- саджанці дерев, рослин; свіжі квіти та декоративне листя (15,2%)

Гватемала:

- руди, шлаки та зола (88,5%)
- тютюн (4,64%)

- фрукти та горіхи (2,83%)
- кава, чай, спеції (2,21%)

Колумбія:

- вугілля (34,4%)
- фрукти та горіхи (34%)
- кава, чай, спеції (10,1%)
- феросплави (8,89%)
- саджанці дерев, рослин; свіжі квіти та декоративне листя (5,17%)

Аргентина:

- риба, ракоподібні та молюски (35,3%)
- машини, механічні прилади (14%)
- насіння та плоди олійних культур, зерно (12,6%)
- тютюн (9,15%)
- фрукти та горіхи (9,13%)
- фармацевтична продукція (3,3%)
- тваринні та рослинні жири (3,06%)

Чилі:

- риба, ракоподібні та молюски (50,9 %)
- фрукти та горіхи (12,9%)
- вино (9,94%)
- папір (6,12%)
- неорганічні хімікати (4,84%)

Коста-Ріка

- банани (79,4%)
- медичні прилади (6,28%)
- тропічні фрукти (4,61%)
- ортопедичні вироби (3,58%)
- кава (1,37%)

Аналізуючи вищенаведену інформацію, можна зробити висновки, що Бразилія є важливим постачальником цукру, кондитерських виробів, насіння та плодів олійних культур, машин, механічних приладів, а також заліза, сталі, руд, шлаків та золи. Ці товари можуть використовуватись в різних галузях української економіки. Мексика відзначається високою часткою у постачанні легкових автомобілів, тракторів, вантажних автомобілів та їх частин. Це може свідчити про популярність мексиканських автотранспортних засобів на українському ринку. Еквадор є важливим постачальником фруктів, горіхів, риби, ракоподібних та молюсків, а також саджанців дерев, рослин, свіжих квітів та декоративного листя. Ці товари можуть використовуватись в харчовій промисловості та садово-парковому господарстві. Гватемала в основному експортує в Україну руди, шлаки та золу, тютюн, фрукти та горіхи. Ці товари можуть бути використані в різних промислових секторах, таких як металургія та харчова промисловість. Колумбія відзначається експортом вугілля, фруктів, горіхів, кави, чаю, спецій, а також феросплавів і саджанців дерев, рослин, свіжих квітів та декоративного листя. Аргентина є важливим постачальником риби, ракоподібних та молюсків, машин, механічних приладів, насіння та плодів олійних культур, зерна, тютюну, фруктів, горіхів, фармацевтичної продукції, а також тваринних та рослинних жирів. Чилі відзначається високою часткою у постачанні риби, ракоподібних та молюсків, фруктів, горіхів, вина, паперу та неорганічних хімікатів. Коста-Ріка є провідним постачальником бананів, медичних приладів, тропічних фруктів, ортопедичних виробів та кави.

Ці дані вказують на різноманітність товарів, які імпортуються Україною з країн Латинської Америки, що свідчить про потенціал для розширення торговельних зв'язків та співпраці між нашою державою та регіоном Латинської Америки у різноманітних сферах промисловості та сільського господарства, незважаючи на невелику загальну вартість імпорту, ці товари допомагають диверсифікувати український ринок та задовольняти потреби споживачів.

1.2. Аналіз умов торгівлі товарами підприємствами України з країнами Латинської Америки.

Україна має ряд торговельно-економічних угод з головними економічними партнерами з латиноамериканського регіону. Нижче будуть наведені деякі з них, але, якщо узагальнити, на основі їх аналізу, то можна дійти висновку, що головними цілями будь-якої подібної угоди є:

- початок та подальша підтримка міждержавного співробітництва та діалогу в економічній сфері, що допомагає зміцнювати взаємини та сприяє загальному розвитку обох країн;
- забезпечення стабільності та прогнозованості торговельних відносин, що стимулює інвестиції та сприяє розвитку бізнесу;
- сприяння створенню рівних умов конкуренції для компаній з обох країн, що призводить до зменшення недобросовісної конкуренції, захисту інтелектуальної власності та врегулювання спірних питань щодо торговельних практик;
- найголовнішим ж завданням торгово-економічних угод є зниження митних тарифів, квот і інших торговельних обмежень для створення більш сприятливих умов взаємної торгівлі товарами та послугами між країнами;
- ці угоди сприяють розширенню географії експорту українських товарів, створенню нових ринків збуту, залученню іноземних інвестицій та розвитку економічних зв'язків між сторонами.

Угода між Урядом України і Урядом Домініканської Республіки про торговельно-економічне співробітництво (ратифікована 18 вересня 2003 року).

Основна мета цієї угоди полягає в встановленні договірних відносин між Україною та Домініканською Республікою з ціллю сприяння торговельно-економічному співробітництву на довгостроковій та стабільній Положення та

статті угоди регулюють такі аспекти співробітництва, як мита, збори, митна очистка, транзит, складування, перевантаження, засоби платежів, правила продажу, купівлі, транспортування та використання товарів на внутрішньому ринку. Угода встановлює недискримінаційний режим стосовно використання кількісних обмежень та надання ліцензій для товарів, які походять з однієї країни і призначені для іншої.

Договірні сторони також зобов'язуються сприяти контактам між фізичними та юридичними особами своїх країн шляхом налагодження ділових контактів, організації ярмарок, виставок та обміну інформацією, заохочується відкриття представництв зовнішньоторговельних організацій, компаній, фірм, банків та інших комерційних установ на територіях держав у відповідності з їхнім законодавством.

Угода між Урядом України і Урядом Федеративної Республіки Бразилія про торговельно-економічне співробітництво (ратифікована 1 листопада 1996 року).

Основними положеннями якої є наступні:

Сторони зобов'язуються сприяти поліпшенню розвитку товарообміну та різних форм економічного співробітництва, вигідних для обох країн.

Кожна Сторона надаватиме іншій Стороні недискримінаційний режим стосовно використання кількісних обмежень та надання ліцензій на експорт та імпорт товарів.

Положення угоди не поширюватимуться на переваги, свободи та пільги, які кожна з Сторін надає або може надати іншим країнам в рамках угод економічної інтеграції або згідно з подвійними угодами про оподаткування.

Торговельно-економічне співробітництво здійснюватиметься згідно з законодавством кожної країни щодо експорту та імпорту.

Кожна Сторона надаватиме допомогу та підтримку підприємствам та організаціям іншої Сторони для укладення контрактів та договорів, здійснених відповідно до угоди.

Платежі за операції, проведені в рамках угоди, здійснюватимуться вільно конвертованою валютою, за винятком випадків, коли домовленося інакше згідно з законодавством кожної країни.

Сторони зобов'язуються розвивати торговельно-економічне співробітництво у таких галузях, як сільське господарство, промисловість, транспорт, туризм та інвестиції.

Крім того, з 2001 року діє Міжурядова українсько-бразильська комісія з питань торговельно-економічного співробітництва.

Угода про торговельно-економічне співробітництво між Урядом України та Урядом Мексиканських Сполучених Штатів (ратифікована 20 жовтня 2004 року).

Угода передбачає застосування сприятливих ставок мита до товарів іншої сторони, не менш сприятливих, ніж до подібних товарів з інших країн.

Кожна сторона надає товарів походженням з території іншої сторони не менш сприятливий режим стосовно внутрішніх податків, ніж той, який надається подібним товарам національного походження.

Угода не застосовується до переваг, наданих у рамках угод про створення зон вільної торгівлі, митних союзів, преференційних угод або інших регіональних інтеграційних угод, які мають учасниками одну зі сторін, а також до товарів, походженням з країн, які розвиваються.

Сторони намір розвивати свої торговельні відносини відповідно до положень СОТ.

З метою поживлення торгівлі та інвестицій Сторони сприятимуть торговельно-економічному співробітництву шляхом організації торговельних ярмарків, обміну інформацією, досліджень та ін.

Угода передбачає можливість вирішення спорів між сторонами через консультації і переговори.

Угода є відкритою для розширення учасників та може бути доповнена додатковими угодами за погодженням сторін.

Важливим інструментом для покращення міжекономічних зв'язків між Україною та країнами Латинської Америки є Торгово-промислова палата України (ТППУ), яка у своїй роботі зосереджується саме на створенні сприятливих умов для підприємств та розвитку міжнародного співробітництва, надаючи різноманітні послуги та підтримку для українських підприємств, особливо в галузі торгівлі товарами, працюючи над створенням платформ для зустрічей та обміну досвідом між підприємствами, сприяючи пошуку нових торгово-економічних партнерів та розширенню експортних можливостей.

Крім того, ТППУ веде консультації щодо зовнішньоекономічної діяльності, торговельних угод, митних процедур та інших питань, пов'язаних з торгівлею товарами. Вони надають інформацію про ринки, зовнішньоекономічні законодавства, тарифи, норми та стандарти, таким чином, позитивно впливаючи на можливості й умови торгівлі товарами підприємствами України, надаючи підтримку, послуги та консультації для розвитку їх зовнішньоекономічної діяльності.

Торгово-промислова палата України активно сприяє розвитку торгівлі товарами між Україною та країнами Латинської Америки, забезпечуючи різноманітні послуги, ініціюючи заходи, що сприяють залученню нових можливостей для підприємств. Декілька прикладів впливу ТППУ на умови торгівлі з країнами Латинської Америки:

- організація бізнес-місій та форумів: ТППУ регулярно організовує бізнес-місії до країн Латинської Америки та спільні бізнес-форуми з метою підтримки встановлення контактів та обміну досвідом між українськими та латиноамериканськими підприємствами. Це створює можливості для підприємств з обох сторін знаходити нових партнерів та укладати угоди;
- консультування щодо експорту та імпорту: ТППУ надає консультації українським підприємствам, які планують експорт чи імпорт товарів з країн Латинської Америки. Палата надає інформацію

щодо митних процедур, регуляторних вимог, торговельних угод та інших аспектів зовнішньоекономічної діяльності, що допомагає українським підприємствам ефективно організувати свою торгівлю в цьому регіоні;

- пошук нових ринків: ТППУ здійснює аналіз ринків країн Латинської Америки та надає українським підприємствам інформацію про можливості експорту своїх товарів на ці ринки, допомагаючи визначити потенційні попит та підтримуючи підприємства в пошуку нових експортних ринків;

- залучення інвестицій: ТППУ сприяє приверненню інвестицій з країн Латинської Америки до України, що сприяє розвитку торгівлі товарами. Це здійснюється через організацію інвестиційних форумів, зустрічей з потенційними інвесторами та сприянням встановленню бізнес-контактів.

- лобіювання інтересів підприємств: ТППУ виступає на захист інтересів українських підприємств при взаємодії з урядами країн Латинської Америки. Вони активно співпрацюють з дипломатичними місіями та органами уряду для вирішення питань, що стосуються торгівлі товарами.

Ці приклади демонструють, як Торгово-промислова палата України впливає на умови торгівлі товарами між Україною та країнами Латинської Америки, сприяючи залученню нових можливостей, знаходженню партнерів та підвищенню ефективності зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств.

Звичайно, безпосереднє зменшення мита залежить від переговорів та угод, які укладаються між урядами країн та вимагає довготривалої роботи, переговорів та згоди всіх зацікавлених сторін, але вплив ТППУ на покращення умов торгівлі між Україною та країнами Латинської Америки не може бути переоцінений.

Оскільки ТППУ, використовуючи свою роль представника бізнес-спільноти та лобіюючи інтереси українських підприємств перед урядами та міжнародними організаціями, такими як Світова організація торгівлі, активно працює над зменшенням митних бар'єрів та поліпшенням умов торгівлі для українських підприємств.

Наразі діючі антидемпінгові заходи, щодо української продукції з боку латиноамериканських країн представлені в таблицях 1.3, 1.4.

Таблиця 1.3

Антидемпінгові заходи з боку Мексики

Назва товару	Ставка антидемпінгового мита	Дата застосування/дата продовження	Дата до якої діють антидемпінгові заходи
Феросилікомарганець	16,59%	09.2003/ 09.2008/ 09.2013/ 25.09.2018	24.09.2023
Арматура	41%	09.2000/ 19.09.2015	19.09.2025
Прокат гарячекатаний в рулонах	25%	03.2000/ 29.03.2015/ 29.03.2020	03.2025
Гарячекатаний прокат (обрізний)	60,1%	09.2005/ 22.09.2015	19.09.2025

Джерело: [16]

Таблиця 1.4

Антидемпінгові заходи з боку Бразилії

Назва товару	Діючі заходи	Дата застосування/дата продовження	Дата до якої діють антидемпінгові заходи
Прокат плоский	52,02 дол. США за тонну	03.10.2013/ 02.10.2019	02.10.2024
Сталеві труби	145,26 дол. США за тонну – 708,6 дол. США за тонну	24.11.2014/ 21.09.2020	21.09.2025

Джерело: [16]

Крім того, українські компанії дещо обмежені в можливості використовувати оптимальні логістичні шляхи для експорту товарів, зокрема через відсутність прямих морських перевезень до деяких країн регіону. У результаті чого, експортні можливості деяких українських підприємств є доволі обмеженими в латиноамериканському регіоні.

РОЗДІЛ 2. ВИБІР ПОТЕНЦІЙНИХ РИНКІВ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ ТОВАРАМИ В КРАЇНАХ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

2.1. Оцінка потенційних можливостей торгівлі товарами підприємствами України з країнами Латинської Америки.

Мексика є другим найважливішим торговим партнером України серед країн Латинської Америки та Карибського басейну. Про вагомість Мексики для України в комерційному сенсі дуже добре свідчить той факт, що за останні 7 років Мексика посідає друге місце в Західній півкулі після США за обсягами експорту з України.

У 2021 році товарообіг між Україною та Мексикою становив 490 млн. дол. США (український експорт - 200 млн. дол. США; мексиканський імпорт - 290 млн. дол. США), що на 168,21% більше, ніж у 2020 році (291,3 млн. дол. США (український експорт - 83,2 млн. дол. США; мексиканський імпорт - 208,1 млн. дол. США)). Нижче наведено діаграму (рис.2.1), за якою можна простежити зовнішньоторговельний оборот між Україною та Мексикою з 2012 по 2021 роки.

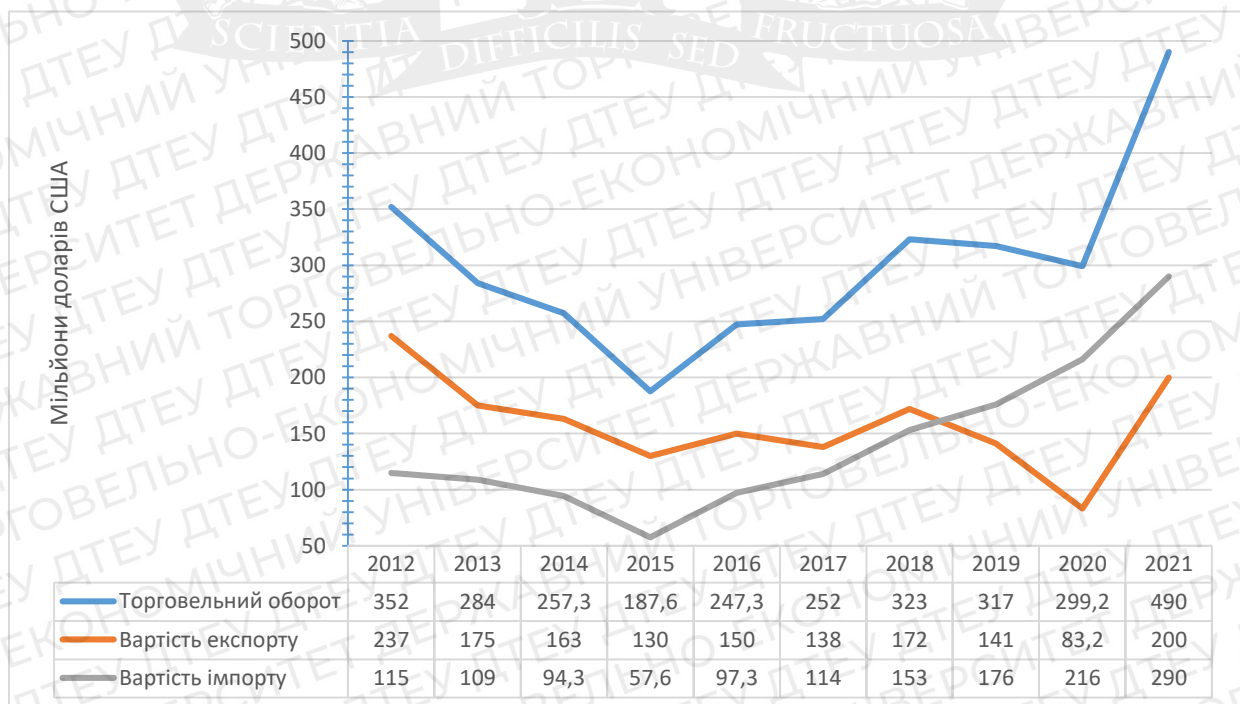

Рис. 2.1. Товарообіг між Україною та Мексикою [14]

Найперспективнішими напрямками двосторонньої співпраці є енергетика, аерокосмічна промисловість та сільське господарство.

Україна має високі технології, які можуть бути впроваджені в інфраструктурні проекти, що розробляються в Мексиці, особливо в гідроелектросекторі. У цьому сенсі ми зацікавлені продовжувати розвивати традиційну співпрацю з Мексикою в енергетичній сфері, беручи до уваги те, що українські компанії "Турбоатом" та "Електроважмаш" брали участь у будівництві великих гідроелектростанцій, таких як "Ель Кахон", "Інфернільо", "Сан-Рафаель" і "Ла Єска".

На українському ринку присутні дві відомі мексиканські компанії „ВІМВО” та „GRUMA”, які інвестували в агропродовольчий сектор української економіки.

Бразилія є ще одним дуже важливим торговим партнером України в латиноамериканському регіоні, останніми роками спостерігається збільшення товарообігу між державами, лише у 2021 році він зріс до 564,1 млн. дол. США (на 70% більше, порівнюючи з 2020 роком). При цьому експорт товарів з України зріс майже у 3 рази до 181,3 млн. дол. США. Імпорт зріс на 43,5% до 382,8 млн. дол. США. Негативне сальдо становило 201,5 млн. дол. США. Нижче наведено діаграму (рис.2.2), за якою можна простежити зовнішньоторговельний оборот між Україною та Бразилією з 2012 по 2021 роки.

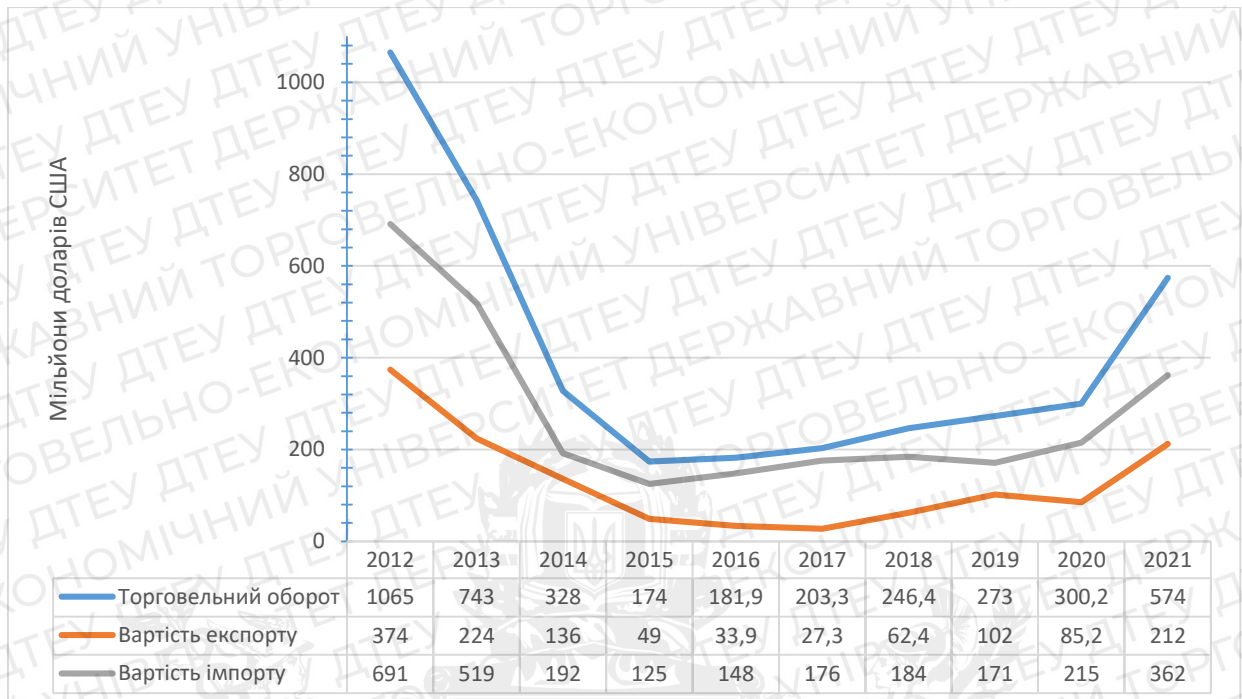

Рис. 2.2. Товарообіг між Україною та Бразилією [14]

Поглиблення та розширення торгівлі між двома країнами також стимулюється українсько-бразильським співробітництвом у науково-технічній сфері, прикладом якого є «інсуліновий» проект, що реалізується фармацевтичним підприємством ПрАТ "Індар" (м.Київ) та бразильською державною фармакологічною компанією "Баіяфарма" (шт.Баїя).

Також триває діалог з питання поглиблення двостороннього співробітництва в галузі мирного використання ядерної енергії. Раніше делегації двох країн вже досягли певного успіху у перемовинах, здійснивши взаємні візити та окресливши перспективні напрями співпраці в цій високотехнологічній сфері.

Перу це важлива країна Латинської Америки та торговий партнер України в регіоні. Вважається однією з основних країн, що розвиваються, характеризується макроекономічною стабільністю та високою конкурентоспроможністю. За останні 20 років (до 2019 року) середньорічний приріст ВВП становив 4,6%. На реалізацію економічних та соціальних пакетів, спрямованих на боротьбу із негативними наслідками COVID-19, у 2020 році Перу виділила 20% ВВП країни. Хоча, падіння ВВП країни, внаслідок

глобальної пандемії, у 2020 році склало 11,5%, вже в 2021 році його ріст склав 10,66%. Протягом 2023 – 2026 років прогнозується середньорічне зростання на рівні 4,1%.

За даними Державної служби статистики України, у 2021 р. товарообіг між Україною та Перу становив 159,5 млн. дол. США (на 118,19% більше, ніж за 2020 рік). Експорт українських товарів склав 128,02 млн. дол. США, а імпорт перуанської продукції 31,44 млн. дол. США. Позитивне для України сальдо зовнішньої торгівлі – 96,6 млн. дол. США. Нижче наведено діаграму (рис.2.3), за якою можна простежити зовнішньоторговельний оборот між Україною та Перу з 2012 по 2021 роки.

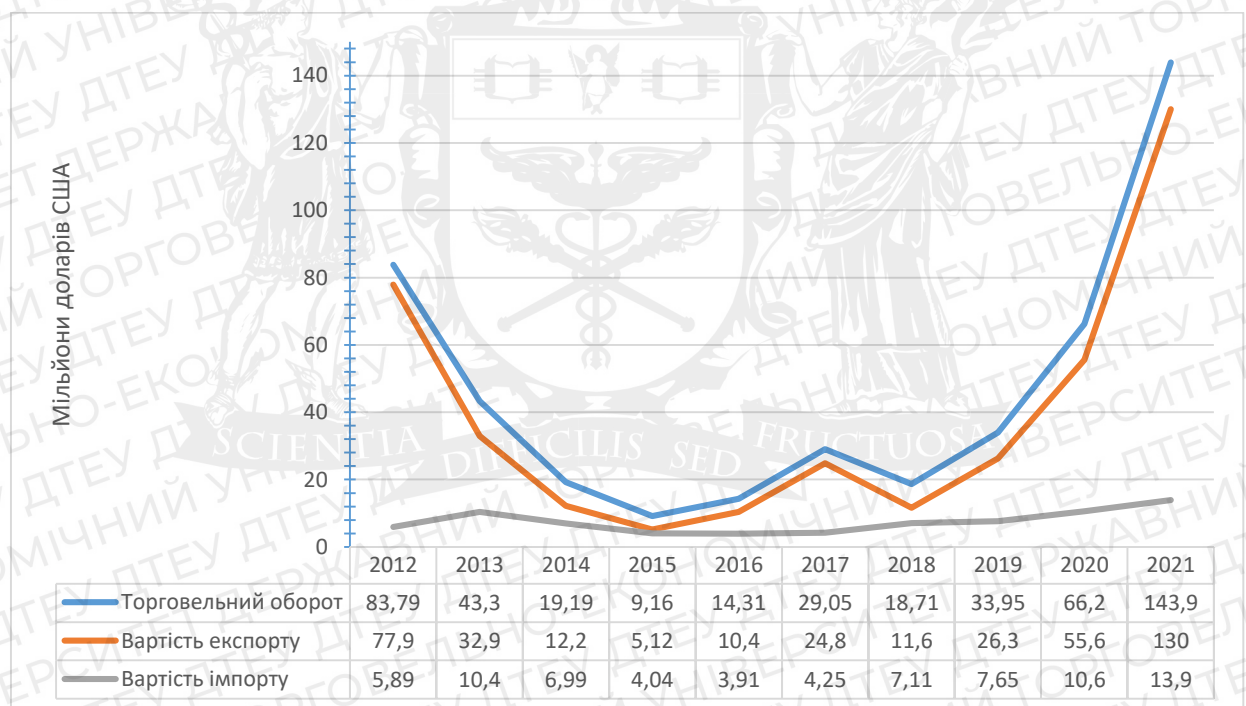

Рис. 2.3. Товарообіг між Україною та Перу [14]

На фоні зростання будівельної галузі в Перу, в країні спостерігається збільшення потреби в металопродукції, цей попит в тому числі могла б задовольнити і Україна.

Еквадор є 7-ою економікою Латинської Америки та 61-ою економікою світу за номінальним ВВП (108 млрд. дол. США); 64-ою у світі за ВВП за паритетом купівельної спроможності (205,4 млрд. дол. США).

Загалом, обсяги торговельно-економічного співробітництва України з Еквадором перевищують аналогічні показники з іншими країнами Андської співдружності, а з країн Південної Америки після Бразилії Україна найбільше імпортує товарів саме з Еквадору. Нижче наведено діаграму (рис.2.4), за якою можна простежити зовнішньоторговельний оборот між Україною та Еквадором з 2012 по 2021 роки.

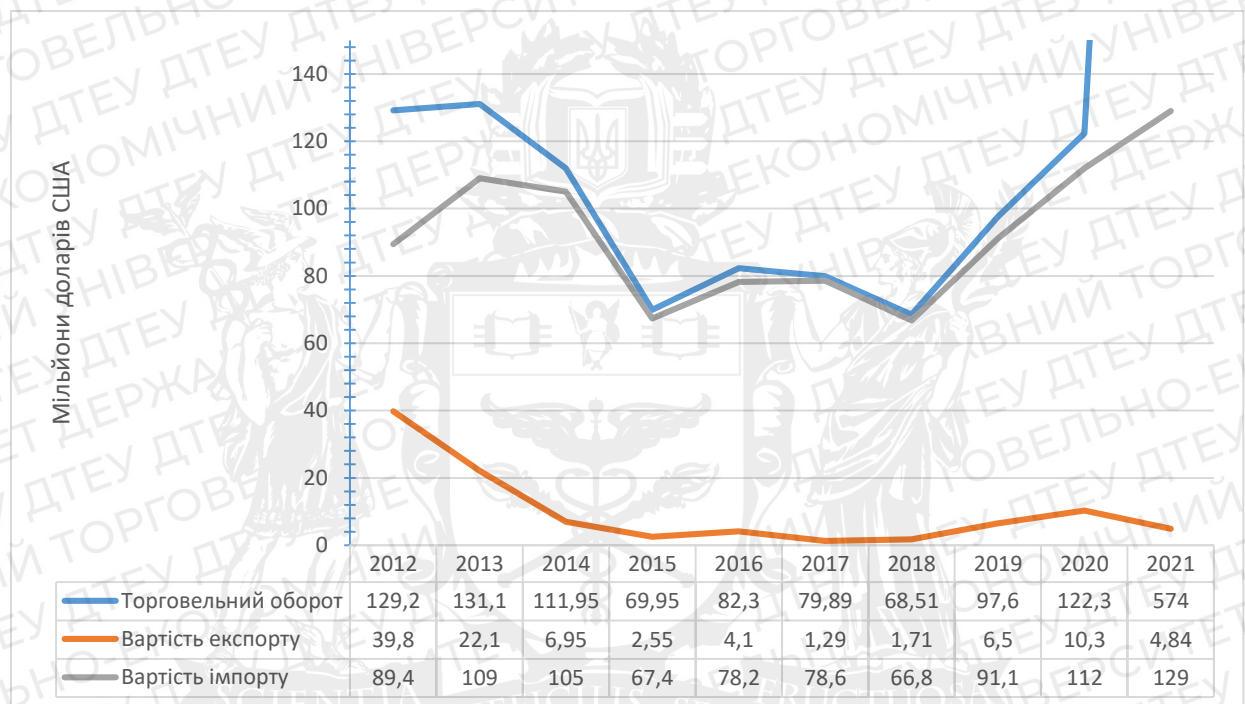

Рис. 2.4. Товарообіг між Україною та Еквадором [14]

Колумбійська економіка є четвертою в регіоні Латинської Америки. Тридцять восьмою економікою світу за номінальним ВВП (343 млрд. дол. США) та тридцять першою у світі за ВВП за паритетом купівельної спроможності (827 млрд. дол. США).

У 2021 р. обсяг двосторонньої торгівлі між Україною та Колумбією склав 312,32 млн. дол. США. Обсяг вітчизняного експорту становив 226,5 млн. дол., імпорту – 85,8 млн. дол. США. Позитивне для України сальдо склало 140,694 млн. дол. США. Нижче наведено діаграму (рис.2.5), за якою можна простежити зовнішньоторговельний оборот між Україною та Колумбією з 2012 по 2021 роки.

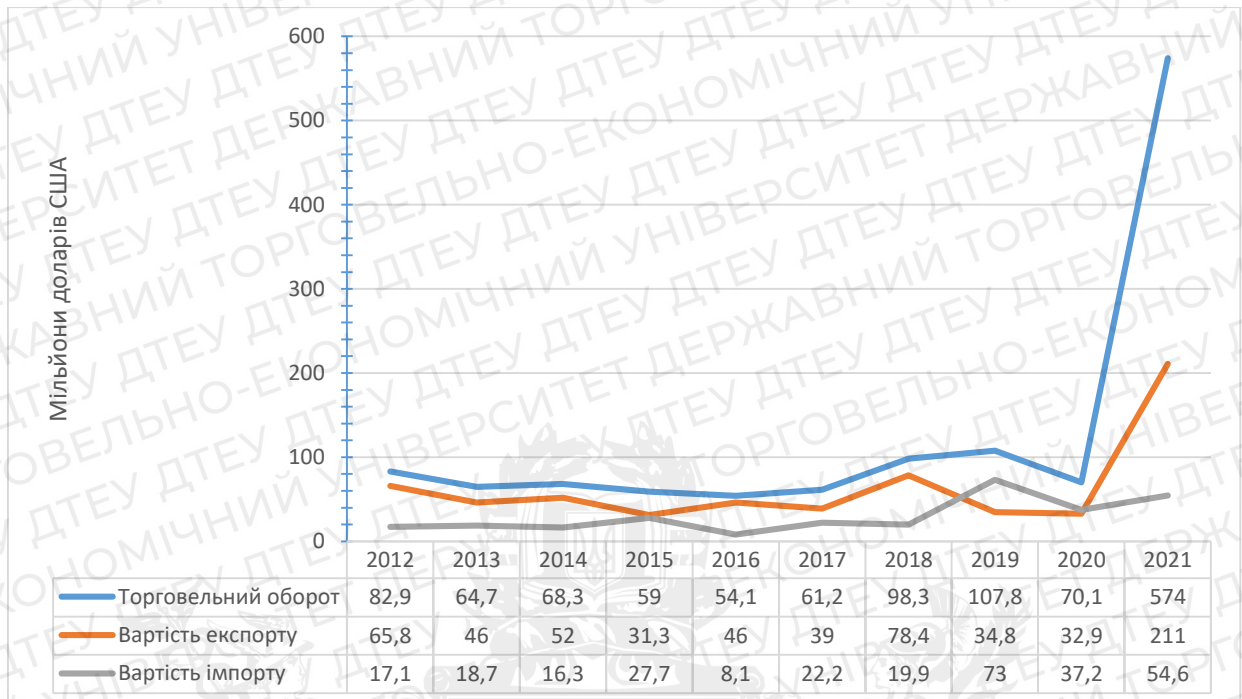

Рис. 2.5. Товарообіг між Україною та Колумбією [14]

Торгівельні відносини між Україною та Колумбією мають потенціал для розширення та розвитку в різних галузях, наприклад, в торгівлі вугіллям, адже Колумбія є одним з провідних світових виробників вугілля, а Україна, в свою чергу, є активним споживачем вугілля. Тому торгівля цим товаром може бути вигідною для обох країн.

В будь-якому разі, важливо залучати бізнес-спільноти обох країн для активного сприяння торговельним зв'язкам та створення сприятливих умов для бізнесу.

За обсягами торгівлі Коста-Рика є основним торговельним партнером України серед країн Центральної Америки.

У 2021 році, за даними Державної служби статистики України, обсяги торгівлі товарами між двома країнами склали 203 млн. дол. США (на 63,8% більше, ніж у 2020 році). Обсяги експорту українських товарів до Коста-Рики становили 166 млн. дол. США, імпорту коста-риканських товарів в Україну – 37 млн. дол. США. Позитивне для України сальдо становило 129 млн. дол. США. Нижче наведено діаграму, за якою можна простежити

зовнішньоторговельний оборот між Україною та Коста-Рікою з 2012 по 2021 роки.

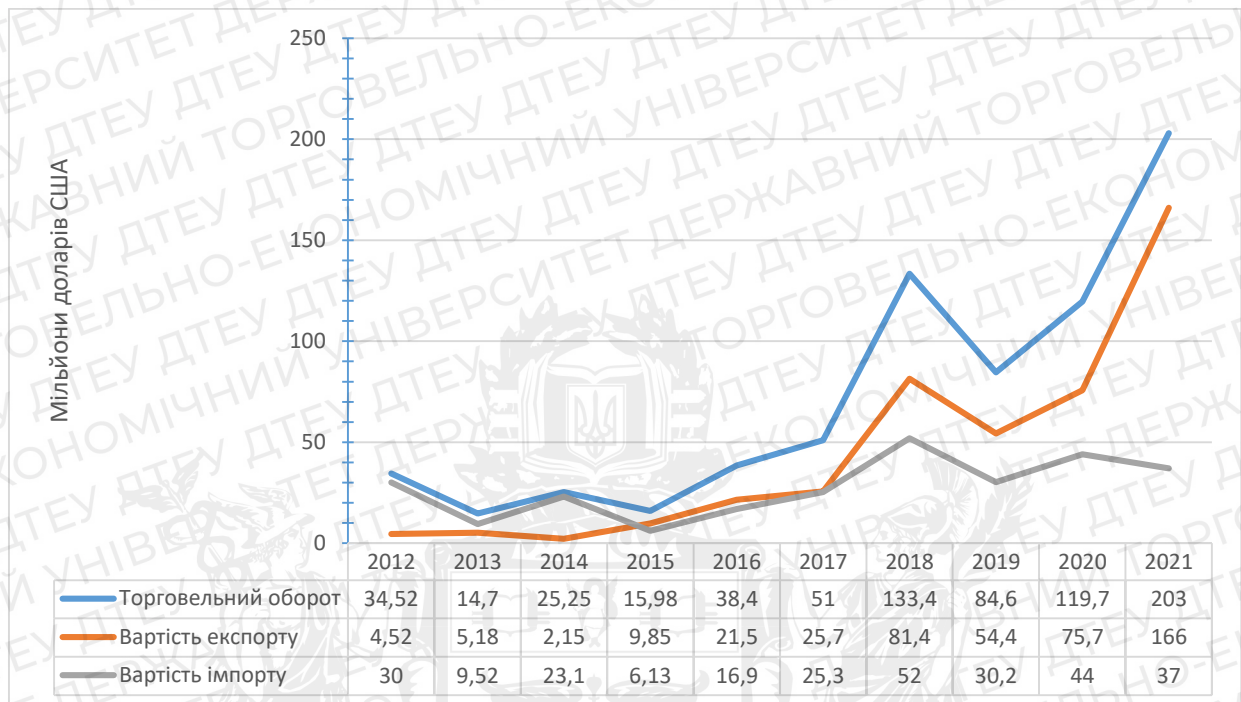

Рис. 2.6. Товарообіг між Україною та Коста-Рікою [14]

Перспективними для розвитку українсько-костариканського співробітництва є фармацевтична галузь, галузь відновлюваних джерел енергії, участь українських підприємств у інфраструктурних проєктах у Коста-Риці, постачання на коста-риканський ринок продовольчої продукції

У 2020 р., за даними Державної служби статистики України, обсяги торгівлі товарами між Україною і Гватемалою становили 77,97 млн. дол. США. Обсяги експорту українських товарів до Гватемали склали 16,27 млн. дол., імпорту з Гватемали до України – 61,70 млн. дол. США. Нижче наведено діаграму, за якою можна простежити зовнішньоторговельний оборот між Україною та Гватемалою з 2012 по 2021 роки.

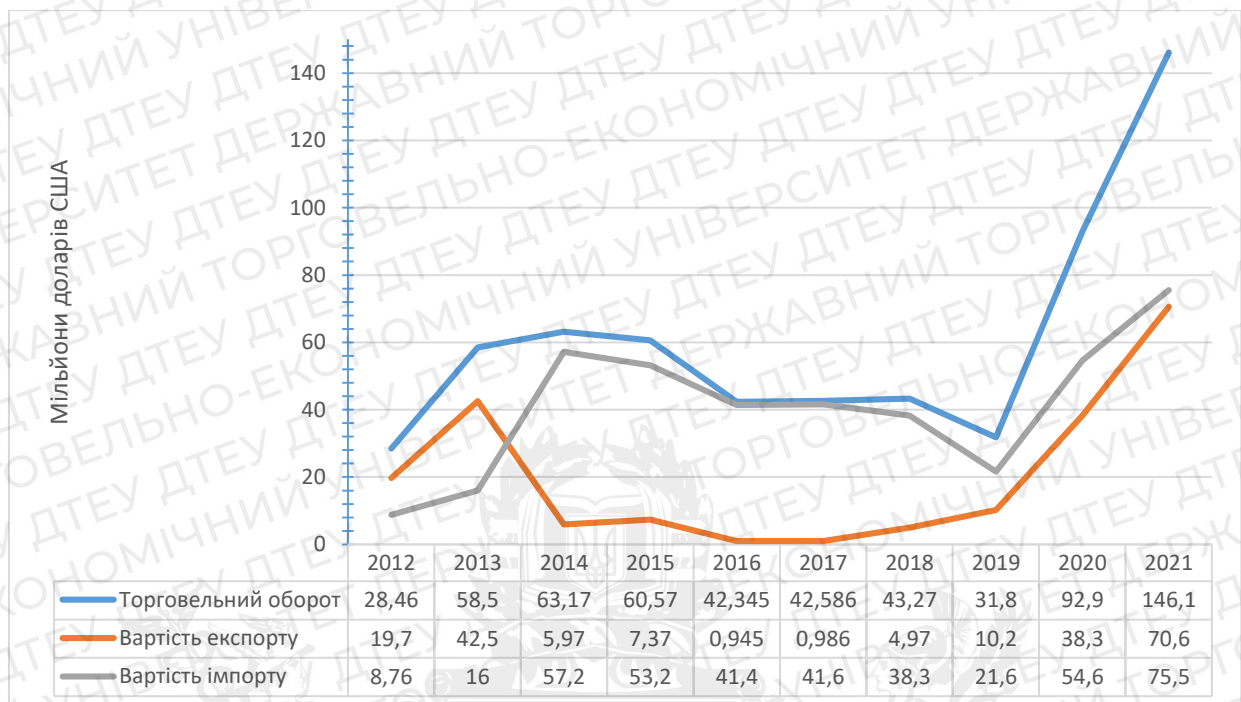

Рис. 2.7. Товарообіг між Україною та Гватемалою [14]

Основою українського експорту до були чорні метали – 87,7% та мінеральні добрива – 7,5%, імпорту з Гватемали - руди шлаки і зола – 85,5%, тютюн – 8,0%, їстівні плоди і горіхи – 2,6% та чай і кава – 2,5%.

Широка номенклатура українського експорту до Гватемали., загалом 25 товарних груп у 2020 р., свідчить про наявність значних перспектив для нарощування його обсягів, передусім, за рахунок постачання продукції з високим ступенем доданої вартості.

Це стосується передусім одного з перспективних напрямів розвитку українсько-гватемальського співробітництва – «зеленої» енергетики. Зокрема, Гватемала налаштована на налагодження співробітництва з нашою країною в питанні реалізації проєктів з будівництва малих гідроелектростанцій з можливістю залученням такого українського обладнання та устаткування, як турбіни та трансформатори. Наростити обсяги українського експорту також можливо за рахунок налагодження постачання з України продукції тваринництва, зокрема м'яса птиці та молочної продукції.

Сторонами наразі опрацьовуються низка проєктів угод економічного блоку договірно-правової бази двосторонніх відносин, зокрема Угоди про

сприяння та взаємний захист інвестицій та Угоди про торговельно-економічне співробітництво.

Україні слід визначитися зі своїми інтересами щодо співробітництва у регіоні Латинської Америки і на цій основі вибудувати відповідну стратегію. Враховуючи сучасні реалії, як видається, вигідною буде стратегія, за якою Україні слід зацікавити латиноамериканські держави «зайти» в Україну, а не навпаки. Визначаючи конкурентні переваги України у регіональному просторі Латинської Америки слід враховувати, що країни Латинської Америки поки що нечітко артикулюють свій інтерес до України, в основному через слабку обізнаність про наш економічний потенціал.

Отож, нині найперше завдання полягає у тому, аби розпочати промоцію українського експортного потенціалу поза межами Європейського Союзу. Для цього слід, наприклад, відновити діалог у рамках шести міжурядових комісій з питань торговельно-економічного співробітництва із країнами Латинської Америки та, иже бути доцільною організація своєрідної «виставки досягнень», яка могла б демонструвала потенціал України у різних сферах економіки із обов'язковим запрошенням на неї представників дипустанов, акредитованих в Україні. Крім того, необхідно активізувати діалог і зустрічі між бізнесменами наших країн на усіх можливих площадках: від Ради експортерів до Торгово-промислової палати України на загальнонаціональному та регіональному рівнях.

Важливою конкурентною перевагою України, впізнаваним українським «брендом» в Латинській Америці є літаки корпорації «Антонов». Особливість регіону полягає у тому, що через складність рельєфу Центральної та Південної Америки (де використання залізничного чи автомобільного сполучення є проблемним) чи острівне розташування низки країн Карибського басейну, а також через значні площі деяких країн Латинської Америки ефективним транспортним та пасажирським сполученням є авіасполучення. Українські літаки АН є унікальними у цьому плані, оскільки можуть швидко перепрофільовуватися на різні типи перевезень, порівняно легкі в

обслуговуванні та можуть експлуатуватися на ґрунтових аеродромах із короткою злітно-посадковою смугою. А літаки «Антонов» вже знайомі латиноамериканським країнам і гарно себе зарекомендували, наприклад, ще в 2018 році літак Ан-225 «Мрія» за трохи більше ніж один місяць транспортував 2 тисячі тон спорядження для теплоелектростанції в Болівії, це подія, до речі, широко висвітлювалося місцевими ЗМІ. Та й впринципі, як пояснювалось раніше, країни регіону зацікавлені в максимально ефективному транспортуванню великогабаритних вантажів саме повітрям.

Країни регіону також може зацікавити й інша українська високотехнологічна продукція, зокрема, громадський електротранспорт, приміром, трамваї вітчизняного виробництва. Ще донедавна в них була зацікавлена Бразилія: як країна- «хранителька» «зелених легенів» планети, останнім часом вона активізувала свій інтерес до екологічного громадського транспорту, до того ж це диктується й економічними міркуваннями, а саме порівняно низькою ціною на електроенергію. До того ж, використання українського електротранспорту може бути цікавим і для інших країн в регіоні, особливо, якщо взяти до уваги високий ступінь урбанізації населення, характерний для Південної Америки.

У просуванні українського експорту до країн Латинської Америки можна розраховувати і на сприятливе ставлення США, що є потужним регіональним лідером та дуже ревно ставляться до торгової експансії сюди інших країн, зокрема Китаю, РФ чи держав ЄС, утім, схоже, не розглядають Україну як потужного конкурента. До того ж самі країни Латинської Америки, в основному, є прибічниками диверсифікації своїх зовнішньоекономічних контактів, аби зайвий раз не створювати приводи для непорозумінь зі Сполученими Штатами та мати можливість «грати» на суперечностях між імпортерами, аби отримати найвигідніші для себе умови. В глобальному плані, етап односторонньої орієнтації місцевих бізнес та політичних еліт на певну країну чи групу країн відходить у минуле, що відкриває перед Україною ряд нових можливостей. Серед місцевих бізнесових кіл не приховується і інтерес

до можливого перенесення виробничих потужностей своїх підприємств із країн-сусідів України (Чехії, Словаччини, Польщі) до нашої держави, основною причиною чого є нижча вартість виробництва продукції. Але для того, щоб це трапилось, Україні необхідно надати їм сприятливі умови та гарантії для ведення бізнесу. Крім того, Україна цікава для країн регіону як своєрідний «хаб» для поставок продукції на пострадянський простір та в Азію. Певні можливості для цього відкриває і Угода про Асоціацію України із ЄС.

2.2. Обґрунтування потенційних ринків торгівлі товарами підприємствами України в країнах Латинської Америки

Країни Латинської Америки мають доволі місткі ринки. Для України привабливим напрямом може бути експорт до країн регіону продукції авіа- та машинобудування - сільськогосподарської, важкої автомобільної, дорожньо-будівельної та електротехніки. Не варто забувати й про співпрацю в космічній галузі, утім, тут слід підійти реалістично до оцінки власних ресурсних можливостей. Без сумніву, ситуація із нереалізованим спільним україно-бразильським проектом запуску ракетносія із космодрому Алкантара, який у односторонньому порядку було денонсовано урядом Бразилії у липні 2015 року, справила вкрай негативний вплив на наш статус «космічної держави». Хоча, українські розробки ще можуть бути затребуваними, тим паче, що й Бразилія не збирається відмовлятися від своїх амбіцій стосовно космосу.

Традиційно, на ринках Латинської Америки користується попитом українська сільськогосподарська та картонно-паперова продукція, добрива, сталь, окремі електротовари. Завдяки наполегливій роботі МЕРТСГ щодо доступу українських товарів на бразильський ринок, у жовтні 2019 року Мінторг Бразилії ухвалив рішення про зменшення антидемпінгового мита щодо української продукції у п'ять разів. Не слід забувати, що в часи радянсько-латиноамериканської «дружби» до країн регіону потрапило багато

зразків радянської цивільної та військової техніки, верстатів, турбін, механізмів тощо. У свій час радянська імперія збудувала цілу низку інфраструктурних об'єктів, залізниць, тощо. Деяка частина цієї техніки та устаткування вироблялася саме на підприємствах УРСР. Нині вона або вже вичерпала свій робочий ресурс або гостро потребує заміни комплектуючих. Отож, на часі було би вивчення потреб щодо можливого доукомплектування чи модернізації. Утім, у цьому на нас чатує небезпека недобросовісної конкуренції, коли рф видає марки української продукції за свої. Це стосується, приміром, представлення літаків Ан-148, як виключно «російського» продукту авіабудування. Для рф - це стратегія із дискредитації України як відповідального торгового партнера, із чим нам потрібно боротися.

Певні можливості створює співпраця у військово-технічній сфері. Україна й не була помітним гравцем на регіональному ринку озброєнь, через потужних конкурентів, таких як Бразилія, США та Китай. А зараз, зрозуміло, що в період війни про експорт зброї не може бути й мови, проте після перемоги, коли Україна буде накопичувати військову міць для запобігання подальших проявів агресії з боку російських терористів, співпраця з країнами Латинської Америки може мати великі перспективи в економічному плані та бути важливою для переформатування політичних переваг латиноамериканських країн, особливо, пам'ятаючи, що зараз в регіоні розповсюдженні проросійські позиції у певних частин суспільства, окремих політичних еліт регіону або й цілих країн, як, наприклад, Венесуела.

Україна є спостерігачем у низці регіональних міжнародних організацій Латинської Америки: Організації Американських держав з 1994 року (ця організація діє в ролі форуму для політичного діалогу та співробітництва між державами Америки. Вона сприяє обміну ідеями, координації політики та зміцненню взаємовідносин), Асоціації карибських держав з 2003 року (організація сприяє економічному та соціальному розвитку карибських держав і поліпшенню їх взаємодії з іншими регіонами), Тихоокеанському Альянсі з 2016 року (ця організація об'єднує країни Тихоокеанського басейну і

спрямована на зміцнення співробітництва в таких сферах, як торгівля, економіка, інфраструктура, культура та інші), які можуть розглядатися в якості інструментів для активізації співробітництва в різних форматах із державами регіону.

Варто окремо звернути увагу на Транстихоокеанське партнерство (до складу входять Мексика, Перу, Чилі та низка тихоокеанських країн Південно-Східної Азії та Далекосхідного регіону), яке може стати для України не тільки своєрідною «точкою входу» в Латинську Америку, а й одночасно підсилити нашу присутність ще й у Азійсько-Тихоокеанському регіону.

Для розвитку співпраці у торговельно-економічній сфері та максимального розкриття потенціалу кооперації між Україною та країнами Латинської Америки, необхідно вживати наступні заходи, такі як:

- забезпечення постійного зростання українського експортного потенціалу через залучення промислових, технологічних, інтелектуальних і людських ресурсів України для збільшення обсягів взаємного товарообігу, встановлення стабільних, передбачуваних і взаємовигідних торговельно-економічних зв'язків із країнами Латинської Америки;
- розширення економічної присутності в регіоні, зокрема, шляхом створення мережі торговельно-економічних місій України в країнах регіону, в першу чергу це стосується основних торгових партнерів, таких як Бразилія, Мексика, Домініканська Республіка, Аргентина, Колумбія, Коста-Ріка, Еквадор);
- адаптація національного експорту режиму України до усталених норм міжнародної торгівлі на ринках латиноамериканських країн, наприклад, шляхом запровадження режиму експортних гарантій, формування стимулюючого експорту, створення спільних кредитно-страхових компаній і відкриття в регіоні представництв, філій та дочірніх підприємств українських компаній, створення пільгових умов і

заохочувального клімату для участі українських підприємств у міжнародних тендерах у країнах регіону;

- проведення цілеспрямованих рекламних кампаній (у тому числі участь у виставках та ярмарках), створення спеціалізованого фонду виставкової та рекламно-інформаційної підтримки українських товаровиробників задля просування української продукції на ринки регіону;

- створення державного аналітично-інформаційного центру забезпечення і підтримки експортної діяльності українських підприємств на ринках Латинської Америки з метою ведення постійного моніторингу ринків регіону;

- створити механізм залучення капіталу з країн Латинської Америки для вирішення проблеми трансформації української економіки та налагодження української промислової кооперації з країнами регіону;

- скористатись можливістю фінансування торгових операцій в Україні шляхом отримання кредитів та/або гарантій від міжнародних фінансових інституцій Латинської Америки;

- створення системи взаємного запобігання та антидемпінгового переслідування з країнами Латинської Америки та Карибського басейну (взаємне зниження тарифів, квот, ліцензування, надання торговельних преференцій);

- пряме співробітництво з провідними інтегрованими об'єднаннями та їх фінансовими установами (MERCOSUR, ASN, CARICOM, CASR, AKR та інші);

- підвищення зацікавленості латиноамериканських країн до налагодження з Україною сталих економічних зв'язків, створення цілісних господарських комплексів та взаємної підтримки на світових ринках, сприяння формуванню умов, які б спонукали країни регіону розглядати Україну як одну з супровідних ланок для стабільного функціонування власних економік;

- участь у масштабних і довготермінових національних програмах з використанням передових українських технологій (державна енергетична програма Бразилії; національні космічні програми Бразилії, Аргентини та Чилі);

- створення на території держав регіону спільних підприємств, що працюватимуть у рамках технологічних циклів, розроблених і впроваджених в Україні (виробництво електрогенеруючих газових турбін, технології транспортування, збереження та переробки природного газу, виготовлення та експлуатація рухомого складу залізничного транспорту та плавзасобів річкового та каботажного флоту, аерокосмічна галузь, авіа- та суднобудування, ядерні технології тощо);

- долучення до національних програм держав регіону з розбудови сучасних об'єктів паливно-енергетичного комплексу і транспортної інфраструктури, а також налагодження співробітництва у сфері проведення геологічних робіт та оцінки природних ресурсів;

- пошук альтернативних джерел постачання енергоносіїв і сировини для потреб української промисловості (нові види палива для енергетичних об'єктів, боксити, нікель, цукор-сирець, паперова маса, тропічні фрукти, бавовна, рис, чай, кава тощо);

- здійснення заходів, спрямованих на утвердження в регіоні іміджу України як нового зовнішньополітичного та економічного партнера, з яким латиноамериканські країни можуть співробітничати на рівноправних засадах. Прикладом таких заходів може бути: активна інформаційно-роз'яснювальна робота в середовищі урядових і ділових кіл, стимулювання обміну візитами на високому рівні, розповсюдження на регулярній основі загальних і тематичних матеріалів про Україну, активна участь делегацій у міжнародних конгресах, виставках та ярмарках, що проводяться в регіоні;

- проведення переговорів щодо формування спільних позицій із окремих товарних груп (цінова політика, квотування, стандарти якості тощо) для спільного просування латиноамериканської, а також української продукції на ринки "третьох" країн. В такому випадку, для України було б доцільним співробітництво з такими товарами, як залізорудна сировина (з Бразилією), металопрокат (з Бразилією та Венесуелою), цукор (з Кубою та Бразилією) олія соняшникова (з Аргентиною), шкіра великої рогатої худоби (з Аргентиною та Бразилією);

- опрацювання з латиноамериканськими підприємницькими колами можливості налагодження промислової кооперації за схемою «сировина - виробництво - спільний збут на ринках третіх країн» (бразильська залізна руда - український металевий прокат, кубинський цукор-сирець - українські цукропереробні підприємства);

- налагодження прямих коопераційних зв'язків між окремими регіонами, містами та професійними об'єднаннями ділових кіл України та країн Латинської Америки;

- плідна співпраця в науково-технологічній сфері, шляхом створення з провідними латиноамериканськими державами (Аргентиною, Бразилією, Кубою, Мексикою, Панамою та Чилі) спільного інноваційного фонду, як міжнародної кредитно-фінансової інституції для підтримки науково-технічного та технологічного розвитку країн-учасниць. Створення на території держав Латинської Америки спільних підприємств з використанням українських технологій (сервісні центри з обслуговування техніки та обладнання українського виробництва, зокрема, в аерокосмічній, електроенергетичній та суднобудівній галузях, трактороскладальне виробництво в Мексиці, сервісний центр з обслуговування літаків і гелікоптерів у Колумбії). Залучення українських наукових кадрів до проведення фундаментальних досліджень у науково-дослідницьких центрах

Латинської Америки (дослідження далекого космосу, оптика, надтверді матеріали, електрозварювання, технології видобутку, транспортування та переробки природного газу, сучасні засоби зв'язку, ракетні технології, моніторинг земної поверхні за допомогою штучних супутників, створення нових матеріалів із заданими параметрами, біотехнології і тому подібне).

2.3. Прогноз обсягів торгівлі товарами між Україною та країнами Латинської Америки.

Незважаючи на величезний потенціал торгово-економічної співпраці між Україною та країнами Латинської Америки, на сьогоднішній день обсяг торгівлі буде падати. Війна вносить свої корективи у кожен аспект життя держави, особливо в економіку. Особливо це падіння стосується українського експорту, оскільки одним з найголовніших експортних товаром України, як і в цілому, так і до латиноамериканського регіону є металургійна продукція, виробництво якої дуже сильно скоротилось.

Так у 2022 році Україна виплавила майже 6,3 млн тонн сталі, що за обсягами складає лише третини від результату 2021 року. Причому більшу частину цих обсягів, а саме 58% виготовили у I кварталі. Зазнало втрат і виробництво прокату, яке скоротилось на 72% до 5,4 млн тонн, в результаті, за підсумками минулого року у світовому рейтингу Україна вибула із топ-15 найбільших сталевиробників, впавши з 14-го на 25-те місце.

Після 24 лютого 2022 року ключові українські сталеплавильні компанії оголосили про консервацію виробництва у Маріуполі, Запоріжжі, Кривому Розі, Дніпропетровській області і хоча впродовж декількох місяців виробники поступово відновлювали операційну діяльність, через бойові дії «Метінвесту» не вдалося цього зробити на двох заводах: Маріупольському меткомбінаті

імені Ілліча та «Азовсталі», які у 2021 році забезпечили 40% виробництва сталі в Україні. Компанія втратила над ними контроль.

Упродовж другої половини 2022 року всі ці підприємства продовжували роботу на знижених оборотах

Ще одним ударом для виробництва залізорудної продукції стали логістичні труднощі, скорочення попиту і зростання собівартості виробництва, що змушувало компанії тимчасово зупиняти видобуток руди.

Зокрема, гірничо-збагачувальні комбінати групи «Метінвест» втратили майже 66%. А гірничий департамент «АрселорМіттал Кривий Ріг» торік виробив лише 40% залізорудного концентрату 2021 року.

Ще однією серйозною проблемою є саме доставка української металургійної продукції до латиноамериканського регіону, адже порти заблоковані (а через них транспортувалось 65% усієї металопродукції), залізниця не може в повній мірі задовольнити потреби промисловців, бо в її пріоритетах критично важливі вантажі й агропродукція, тому компаніям довелось будувати нові транспортні маршрути через залізницю та порти ЄС, в першу чергу румунський порт Констанца, польські Гданськ, Гдиня, Щецин та литовський Клайпеда, замість традиційних Маріуполя, Одеси та Миколаєва, що звичайно вплинуло на кінцеву ціну товару.

Війна створила проблеми не лише українській економіці, але й світовому металургійному ринку, оскільки змінились традиційні торговельні потоки. Хоча Україну не можна вважати гравцем, що формує світові ціни на залізну руду, та все ж на деяких закордонних ринках українські виробники домінували, наприклад у 2021 році частка України в структурі імпорту металургійної продукції Домініканської Республіки становила 58%. Відповідно без українських обсягів іноземні компанії просто вимушені знаходити нових постачальників.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Підсумовуючи все вищесказане, можна дійти висновку, що на сьогоднішній день країни Латинської Америки відіграють дедалі помітнішу роль у сучасних світових процесах як політичних, так і економічних. В умовах глобалізації регіон за своїм ресурсним, демографічним і виробничим потенціалами практично перетворився з місткого та динамічного ринку збуту на важливого торговельно-економічного партнера провідних держав світу. Стабільний рівень економічного зростання, розширення потреб населення, залучення латиноамериканських країн до новітніх технологій та складних видів виробництва роблять регіон все більш привабливим для іноземних інвесторів і транснаціональних корпорацій.

Зростаюча роль Латинської Америки в глобальних процесах відкриває нові можливості для розширення торговельно-економічних зв'язків між Україною та країнами регіону. Взаємне співробітництво може забезпечити обмін товарами, інвестиціями та технологіями, що взаємно сприятиме економічному зростанню обох сторін.

Однак, варто зазначити, що належна увага до розуміння політичних, економічних та культурних особливостей країн Латинської Америки є важливою для успішного розвитку торговельно-економічного співробітництва. Дослідження цих аспектів допоможуть ідентифікувати потенційні перешкоди та визначити способи зміцнення торговельних відносин між Україною та країнами Латинської Америки.

У контексті зростаючої ролі Латинської Америки в світових процесах, розширення торговельно-економічних зв'язків з цим регіоном має великий потенціал для розвитку та сприятиме зміцненню глобальних торговельних мереж та взаємному процвітанню.

Додатково, важливо відзначити, що розширення торговельних відносин між Україною та країнами Латинської Америки має також геополітичне значення. Україна, як і багато країн Латинської Америки, є державою, яка

активно розвивається і прагне диверсифікувати свої економічні зв'язки, враховуючи різноманітність економік країн регіону та їх попит на різні товари, Україна може знайти нові ринки збуту для своїх товарів. Поглиблення співпраці з країнами Латинської Америки допоможе Україні розширити свою географію торгових партнерів та збільшити обсяги експорту товарів, що в свою чергу позитивно впливатиме на зростання внутрішньої економіки нашої держави.

Отже, в контексті зміцнення геополітичних, економічних та торговельних зв'язків, активізація торгівлі товарами між Україною та країнами Латинської Америки є актуальною та перспективною задачею, яка вимагає подальшого вивчення, розвитку та поглиблення співробітництва між сторонами.

Проте, не дивлячись на всю перспективність співпраці України та країн Латинської Америки та на значне економічне пожвавлення останніх років, на даний момент, під час повномасштабної війни, обсяги торгівлі сильно впали, в першу чергу, через падіння української металургії, яка є однією з найважливіших статей експорту України в регіон.

Проте, варто пам'ятати, що попри тимчасові обмеження, потенціал співпраці залишається актуальним. Залучення нових галузей експорту, таких як сільське господарство, харчова промисловість, машинобудування, інформаційні технології може сприяти диверсифікації українського експорту та зміцненню торговельних зв'язків з країнами Латинської Америки.

Повернення до стабільного економічного розвитку та вирішення конфліктної ситуації в Україні має потенціал підтримати відновлення торговельних зв'язків з країнами Латинської Америки та відновлення обсягів торгівлі.

Також слід звернути увагу на важливість розвитку торговельно-економічних відносин між Україною та країнами Латинської Америки в контексті пошуку альтернативних ринків збуту. Україна, як і багато інших країн, може зазнавати впливу геополітичних факторів та економічних змін у

світі, що можуть обмежувати доступ до традиційних ринків. Розширення співпраці з країнами Латинської Америки допоможе Україні диверсифікувати свої зовнішньоекономічні зв'язки та зменшити ризики, пов'язані зі залежністю від обмеженого кола партнерів.

До того ж, враховуючи розвиток технологій та інновацій у країнах Латинської Америки, співробітництво в галузі науково-технічного обміну та передачі технологій може бути важливим аспектом взаємовигідної співпраці. Обмін досвідом, знаннями та технологіями між Україною та країнами Латинської Америки може сприяти розвитку інноваційних галузей та стимулювати економічне зростання обох сторін.

Наведені фактори вказують на актуальність та перспективи подальшого розвитку торговельних відносин між Україною та країнами Латинської Америки. Здійснення взаємовигідних торговельних операцій, сприяння інвестиційним проектам та розвиток економічного співробітництва сприятимуть зміцненню дружніх стосунків, розширенню географії економічних партнерств та сприятимуть загальному процвітанню та розвитку як України, так і країн Латинської Америки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода між Урядом України і Урядом Домініканської Республіки про торговельно-економічне співробітництво (Угоду ратифіковано Законом N 1193-IV (1193-15) від 18.09.2003, ВВР, 2004, N 10, ст.98)
2. Угода про торговельно-економічне співробітництво між Урядом України та Урядом Мексиканських Сполучених Штатів (Угоду ратифіковано Законом N 2096-IV (2096-15) від 20.10.2004)
3. Угода між Урядом України і Урядом Федеративної Республіки Бразилія про торговельно-економічне співробітництво (Угоду ратифіковано Законом N 468/96-ВР (468/96-ВР) від 01.11.96)
4. Зовнішня політика країн Латинської Америки : навч. посібник / М. В. Булик, О. Л. Гільченко, Ю. В. Константинова ; за ред. Н. В. Гаврилової. – Маріуполь : МДУ, 2020. – 397 с.
5. *Наукові записки студентів та аспірантів. Серія «Міжнародні відносини» / ред. кол. : П. Степанець, О. Близняк та ін. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2020. Вип. 5. 354 с.*
6. Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу: зб. матеріалів ІХ Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Маріуполь, 24 трав. 2019 р. / під заг. ред. К. В. Балабанова. - Маріуполь : МДУ, 2019. - 141 с.
7. Латиноамериканський вектор зовнішньої політики України на сучасному етапі (на прикладі динаміки торгово-економічних відносин із країнами МЕРКОСУР) / І. Плевако // Вісник Львівського університету. Сер. : Міжнародні відносини. - 2011. - Вип. 28. - С. 38-52
8. Шляхи та механізми подальшого зміцнення взаємовигідних відносин України з державами Латинської Америки та Карибського басейну / В. Кириченко // Антологія творчих досягнень. — К.: ІСЕМВ НАН України, 2004. — Вип. 1. — С. 250-260. — укр.

9. El impacto comercial de la guerra en Ucrania en América Latina y el Caribe / Giordano, Paolo y Michalczewsky, Kathia // Banco Interamericano de Desarrollo (BID) - 30 de julio de 2022
10. Економічний вплив війни в Україні на країни Латинської Америки та Карибського басейну; аналітичний звіт; [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.undp.org/latin-america/publications/economic-impact-war-ukraine-latin-america-and-caribbean>
11. Огляд імпорту та експорту України: вплив війни. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://youcontrol.com.ua/data-research/import-ta-eksport-ukrayinu/>
12. Офіційний сайт Торгово-промислової палати України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ucci.org.ua/>
13. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Обсерваторія економічної складності (ОЕС) - сайт візуалізації даних про міжнародну торгівлю, створений групою Macro Connections у Медіалабораторії Массачусетського технологічного інституту (MIT Media Lab) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oec.world/en/profile/country/ukr?depthSelector1=HS2Depth&yearlyTradeFlowSelector=flow0>
15. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/>
16. Офіційний сайт Міністерства економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&isSpecial=True&id=082485da-0071-490a-9ec0-a5e520b3ca02&title=CHinniAntidempingovi-KompensatsiiniTaZakhisniZakhodiSchodoUkrainskoiProduktsii>
17. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wits.worldbank.org/CountryProfile/en/Country/UKR/Year/2020/TradeFlow/Export/Partner/LCN/Product/all-groups>

18. Статистична база даних Світової організації торгівлі (СОТ) [Електронний ресурс]. — Режим

доступу:

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_e.htm

